

Historieglimt 45

Lade gård fra kongsgård til sosialhøgskole

Lade har tre store, gamle gårder som troner på hver sin høyde. Det er Lade, Ringve og Devle. Lade gård gir oss susen av sagn og historie fra kongesaga og andre storhetstider. Ærverdig og imponerende står de gamle gårdsbygningene der, vakre og velholdte. Professor Francis Bull var en av dem som i 1960-årene ivret for at Lade gård måtte bevares for ettertiden. I et foredrag i Historisk forening i Trondheim i november 1962 motiverte han det slik: *"Intet sted i landet fornemmes enheten i historien sterkere enn på Lade."* Historikeren Haakon Odd Christiansen gir oss noen glimt fra historien slik: Lade gård er Lade kirkes nærmeste nabo og er nær knyttet til kirkens 800-årige historie. Og ved kirkejubileet vil Lade gård ha en vesentlig rolle under hele jubileumsuka. I noen og seksti år har undervisning og utdanning rådd grunnen på Lade. Først Norges Lærerhøgskole og senere Sosialhøgskolen har hatt sine lokaler her. Vi kan igjen si at her møtes sagatid og samtid.

Lade gård er et vitnemål om sammenhengen i norsk historie. Lade er et navn som med en gang gir assosiasjoner til Norges historie. Snorre forteller om Harald Hårfagres første framstøt nord for Dovre. Kong Harald drog med sine menn opp Gudbrandsdalen og over Dovre. Uten å møte særlig sterk motstand la han under seg de åtte fylkene i Trondheimen og til slutt Naumdølafylket. *"Kong Harald reiste tilbake til Trondheimen og ble der vinteren over; der reknet han siden at han hadde heimen sin,"* heter det i sagaen. *"Han bygget den største hovedgården sin der, det heter Lade. Om vinteren giftet han seg med Åsa, datter til Håkon Jarl Grjotgardsson ..."* Dette hendte noen år før slaget i Hafrsfjord der han forente hele Norge.

Navnet Lade blir tolket som ordet for et ladested eller et lastested (Norsk Stadnamleksikon). Det gir oss grunn til å tro at det har vært et handelssentrum der, kanskje lenge før kong Haralds tid. Håkon Grjotgardsson fikk styringen over Strindafylket, forteller Snorre. Han fikk vel samtidig ansvaret for kongsgården. I 150 år ble Lade et maktsentrum i landet. Det var også et religiøst sentrum. Ganske tidlig hører vi om hovet på Lade som et viktig kultsted. Blotgildene der var årsak til åpent fiendskap mellom Håkon den gode og storbøndene. Storhetstiden på Lade er representert av tre generasjoner ladejarler: Håkon Grjotgardsson, Sigurd Håkonsson og Håkon Sigurdsson. Det er den sistnevnte som er den store ladejarlen: *Hakon hin Rige* kaller Oehlenschläger ham i sitt *Sørgespil*. Rik står her i betydningen gjæv og mektig. Håkon Ladejarl hadde så stor makt i Trøndelag og på Vestlandet at han har fått sin egen saga hos Snorre. Ifølge Snorre ble han drept av sin trell Kark samtidig med at Olav Tryggvason tok makten i Norge. Det førte med seg forandringer både i religiøse og verdslige maktforhold. Hovet på Lade ble brutt ned og Olav krevde at bøndene skulle la seg kristne. Kaupangen ved Nidelva skulle nå være kongesete

og handelssentrum. Lade hadde en kort oppblomstring først på 1100-tallet. Deretter er garden ute av rikssoga.

I middelalderen fikk kirken og klostrene store eiendommer. Lade ble en del av Bakke klostres gods. Ved reformasjonen tilfalt denne store eiendommen kongen. I 1574 ble en dansk adelsmann, Hans Ovessønn Rød, eier av Lade ved makeskifte med kong Fredrik II som overtok en del av Røds eiendommer i Jylland. Midt på 1600-tallet hadde Caspar Schøller hele den store eiendommen. Da han døde i 1661, ble Ringve og Lade skilt ut som egne bruk. Fra da av var Lades eiere enten forretningsmenn eller embetsmenn, som ofte bodde i byen. Det var forpaktere og husmenn som stod for gardsbruket. På 1690-tallet var det sju husmenn på Lade. Fram til år 1900 nevner Anders Todal i *Soga um Lade* i alt 23 husmannsplasser på garden.

I 1699 ble det rettstvist om et område sør for Ladebekken. Eierne av Lade og Rønningen hevdet begge at det var deres mark. Det førte til en serie rettssaker og den juridiske feiden varte helt til 1742. Ikke rart at de to gardene på folkemunne ble kalt Trette-Lade og Trette-Rønningen. Vi må nøye oss med å nevne de viktigste av Lades eiere i tiden som fulgte. Fra 1698 til 1710 var det generalløytnant Johan Wibe. Han bygde ny hovedbygning. Under et kongebesøk i 1704 fikk han sterke lovord for det nye huset. Andre eiere på 1700-tallet var tollfovalter Herman Treshow, rådmann Rasmus Graae, hans svigersønn visepastor Simon Wolff, og proprietær Marcus Bredal. Fra 1800 til 1844 var Lade familien Meinckes eiendom. Hilmar Meincke bygde i 1811 det storslåtte gardsanlegget som vi ennå kan glede oss over.

Strinda bygdebok forteller litt om husdyrhold og avlinger på Lade. På 1700-tallet var det 4 hester og 24 kyr. På 1800-tallet var det 7-9 hester og 38-56 kyr. I tillegg kommer et varierende antall sauer, griser og høns. I 1845 overtok den gamle krigsråd Knut Holtermann, Lade. Nini Roll Anker nevner ham i romanen *Huset i Søgaden*. I hans tid ble de første parseller solgt: Moen, Spandet og Østmarka. Den neste eieren, kaptein M. Lossius, solgte Heimstad. En parsell av Heimstad, Jarlheim, ble solgt til Caspar Jordan, som i mange år drev en kjemisk fabrikk nær munningen av Ladebekken. Lossius' arvinger solgte Lade til agronom Eigil Holst i 1892. Året etter rykket bygrensen helt fram til Ladebekken og Holst solgte tomter på Ladehammeren. Der kom den første villabebyggelsen alt på 1890-tallet.

Eigil Holst solgte garden til Trondheim kommune i 1917. Under og litt etter den første verdenskrigen hadde kommunen store landeiendommer og en matvareproduksjon som betydde mye i krigs- og rasjonerings-tiden. Så seint som i 1935 var det på Lade 5 hester, 30 kyr, 25 griser og 50 høns og det ble høstet nesten 20.000 kg korn og 30.000 kg poteter. I 1922 fikk Norges Lærerhøgskole leie lokaler på Lade. Det varte helt til 1960 med et avbrudd i krigsåra 1940-45. Under krigen ble et stort område på Lade, ca. 1200 mål, beslaglagt av tyskerne til flyplass. Lade gård ble rekvirert og på eiendommen ble det bygd i alt 64 brakker til soldater og krigsfanger. Okkupanten bygde flyplass på Lade. Den ble

brukt til sivil luftfart noen år etter krigen, men dette området ble seinere tatt i bruk til industritomter og annen næringsvirksomhet. Et stort areal av det gamle Lade er også parsellert ut til boligtomter.

I 1952 ble hele Ladehalvøya innlemmet i Trondheim. Husene på Lade vitnet etter hvert om dårlig vedlikehold. På 1960-tallet ble det gjennomført en omfattende og meget vellykket restaurering med bidrag av Norsk Kulturråd. Sosialhøgskolen disponerte Lade gård fra 1962 til 1994. I 1992 kjøpte Odd Reitan anlegget og gjorde det til hovedkvarter for sitt firma Rema. I Menighetsblad for Lade og Lademoen i 7/1997 finner vi et intervju med Odd Reitan ved sokneprest Jan Asbjørn Sagen:

- Vi er glade og stolte her på Lade over fantastiske Lade gård i ny drakt. Gratulerer! Hvordan oppleves det å være den nye jarlen på Lade gård?

- *Jeg føler meg ikke akkurat som en jarl, og vil helst ikke sammenlignes med dem. De levde jo i en annen tid. Jeg bruker gjerne å kalle meg colonial-major (med c). Ellers trives jeg godt her på Lade gård. Det føles riktig, og vi har ikke angret en eneste dag.*

- Hva bruker dere dette flotte anlegget til?

- *Lade gård er vår representasjonsbolig. Administrasjon og kontor holder hus her. Det er en del selskaper på gården. Her mottas profesjonelle representanter fra våre inn- og utenlandsforbindelser. Blant annet viktige kontrakter signeres her. De besøkende får omvisning og orientering om historiske Lade gård. Vi får satt Lade gård på kartet.*

- Vi har hørt om din positive holdning til lokalmiljøet på Lade.

- *Vi har støttet Korsvikaspillet med en pengesumm etter gjensidig avtale, der de stiller opp til tjeneste som vakter i full mundur ved gitte anledninger. Når det gjelder omvisninger på Lade gård har vi stilt oss positive til lag og kulturminneforeninger etter avtaler.*

- Som nærmeste nabo har du middelalderkirka på Lade. Er det ønskelig med en omvisning der?

- *Ja, det ville vært interessant med en omvisning i Lade kirke for hele personalet på Lade gård.*

- Og nærmeste nabo på andre sida er Rema Stormarked. Nå går det mot jul og travle dager og gode tider for Rema-butikkene?

- *Ja, julehandelen er god forretning. Det er kjekt med Rema Stormarked på Ladetorget i nærheten av Lade gård. Det går meget godt-*